dr hab. Romana Kadzikowska-Wrzosek
Wydział Psychologii w Sopocie
Uniwersytet SWPS

Sopot, 23.10. 2026 r.

Recenzja poprawionej wersji rozprawy doktorskiej Pani mgr Marty Koch -Kozioł pt. „ *Samoskuteczność i prężność psychiczna a wypalenie zawodowe w kontekście dobrostanu psychicznego szkolnych doradców zawodowych*" ,
przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Beaty Pastwy-Wojciechowskiej.

Pani mgr Marta Koch-Kozioł w poprawionej wersji dysertacji wprowadziła istotne zmiany, które w dużym stopniu, a zarazem w sposób rzetelny odpowiadają na moje krytyczne uwagi zawarte w poprzedniej recenzji. Doktorantka dokonała gruntownej rewizji pracy, eliminując najważniejsze błędy konstrukcyjne, pojęciowe i analityczne.

W części teoretycznej poprawionej wersji rozprawy Doktorantka odniosła się do sformułowanych przeze mnie szczegółowych uwag dotyczących logiki wywodu teoretycznego, proporcji syntezy do analizy oraz braku osadzenia specyfiki badanej grupy w modelach psychologicznych. Autorka znacznie lepiej uzasadniła podjęty problem badawczy i wskazała na czynniki ryzyka dla wypalenia i dobrostanu specyficzne dla grupy doradców zawodowych. W poprawionym tekście wprowadzono autorską Tabelę 2 (*„Zestawienie specyficznych czynników ryzyka dla dobrostanu i wypalenia zawodowego szkolnych doradców zawodowych"*), gdzie precyzyjnie opisano

czynniki systemowo-organizacyjne (marginalizacja roli, konflikt ról, brak infrastruktury/gabinetu), społeczno-relacyjne (osamotnienie zawodowe, roszczeniowość rodziców) oraz intrapersonalne (lęk przed przyszłością generacji Z, niejasność roli).

Zmiany zostały wprowadzone także w rozdziale prezentującym istotne dla analizowanego problemu pojęcie „poczucie własnej skuteczności". Rozdział ten rozpoczyna się bezpośrednio od klasycznej teorii społeczno-poznawczej Alberta Bandury oraz założeń podejścia mikroanalitycznego. Dodatkowo Autorka włączyła koncepcję *counselling self-efficacy* oraz operacjonalizację zmiennej opartą na skali Bańki, co naprawia lukę wskazaną w poprzedniej recenzji.

Istotna zmiana dotyczy także prezentacji drugiego ważnego w dysertacji pojęcia –„prężności psychicznej". W wersji poprawionej Autorka wyodrębniła oba obecne w naukowej psychologii sposoby konceptualizacji tego pojęcia i zestawiła je w syntetycznej Tabeli 5 (*Ego-resiliency* vs. *Resilience* w psychologii zdrowia), jednoznacznie deklarując, że w badaniu operacjonalizuje prężność jako zasób osobisty w nurcie psychologii zdrowia i stresu.

W poprawionej wersji rozprawy wyraźnie uporządkowany został rozdział na temat wypalenia zawodowego. Wywód rozpoczyna się obecnie od klasycznego trójwymiarowego modelu Maslach, przechodząc przez model egzystencjalny, teorię COR Hobfolla oraz model poznawczy Sęk, aż do kluczowej dla pracy teorii Wymagań i Zasobów w Pracy (JD-R) Demerouti i Bakkera. Skorygowano także błąd gramatyczny dotyczący Ayali Pines (stosując konsekwentnie formę żeńską).

Rozdział V został zakończony autorską syntezą uzasadniającą wybór eudajmonistycznej koncepcji Ryff w kontekście specyfiki pracy doradcy (gdzie motywacja i sens wynikają z relacji i rozwoju osobistego) oraz jej kompatybilności ze

ścieżką motywacyjną modelu JD-R.

Podsumowując wprowadzone przez Doktorantkę istotne zmiany w części teoretycznej należy podkreślić, że w aktualnej wersji ta część jest znacznie bardziej klarowna, spójna teoretycznie, bardziej uzasadnia ogólny problem badawczy i stanowi znacznie lepszą podstawę do analizy relacji między poszczególnymi zmiennymi.

Podstawą mojego wniosku o skierowanie rozprawy do poprawy były uwagi dotyczące części metodologicznej. W nowej wersji Doktorantka wprowadziła kluczowe zmiany w tym obszarze. Autorka zredukowała nadmierną liczbę pytań i usunęła banalne, oczywiste hipotezy (dawne hipotezy 1–4). Zamiast tego wprowadziła przejrzysty podział pytań na trzy poziomy: pytania o stan (diagnoza), pytania o relacje bezpośrednie i predykcję oraz pytania o mechanizm mediacyjny.

Z treści pytań, hipotez oraz opisów statystycznych konsekwentnie usunięto pojęcie „wpływu" przy analizach korelacyjnych i różnicowych, zastępując je terminami metodologicznie poprawnymi: „związek", „współwystępowanie", „predykcja" czy „pośredniczenie".

Autorka co prawda nadal podtrzymuje, że jej badanie ma charakter poznawczo-eksploracyjny, jednak tym razem przedstawiła dojrzałe, rozbudowane uzasadnienie metodologiczne w oparciu o literaturę, wskazując m.in. na brak wcześniejszych badań łączących te cztery konstrukty w specyficznej populacji polskich doradców szkolnych oraz brak ugruntowanej wiedzy o rozkładach zmiennych po reformie oświaty z 2019 r.

W odpowiedzi na moje pytania w poprawionej wersji rozprawy doprecyzowano także procedurę zbierania danych. Jasno wskazano, że kontakt elektroniczny służył jedynie przekazaniu linku, ankieta nie rejestrowała adresów e-mail ani numerów IP, baza zawiera wyłącznie zanonimizowane surowe odpowiedzi, a cała procedura uzyskała

formalną zgodę właściwej Uczelnianej Komisji Etyki ds. Projektów Badawczych.

Najbardziej istotne zmiany zostały wprowadzone w zakresie prezentacji wyników badania własnego. Autorka dokonała w tym miejscu modyfikacji, które polegały na m.in. całkowitym usunięciu wadliwej analizy moderacji. Moderacja ta była niekompletna (brak przedziałów ufności), błędna teoretycznie (brak definicji zmiennej niezależnej i moderatora), bez podstaw w literaturze i nieuzasadniona przy próbie N = 105.

W aktualnej wersji dysertacji usunięto wielostronicowe, drobiazgowe opisy nieistotnych statystycznie korelacji zmiennych z wiekiem i stażem i miejscem pracy oraz interpretowanie ich jako „tendencji statystycznych". Analizy różnicowe ze względu na płeć przeniesiono do Załącznika nr 1, koncentrując cały rozdział wynikowy wyłącznie na głównym problemie badawczym.

Analizy mediacji za pomocą makra PROCESS (dla dobrostanu oraz wymiarów wypalenia: wyczerpania i braku zaangażowania) zostały poprzedzone teoretycznym wyprowadzeniem mechanizmu (model Benighta i Bandury oraz hierarchiczny układ zasobów w JD-R). Raport statystyczny uzupełniono o pełne wskaźniki bootstrappingu (próbka 10 000), przedziały ufności (LL CI, UL CI) oraz współczynniki standaryzowane i niestandaryzowane.

W części prezentującej dyskusję oraz rekomendacje praktyczne również można odnotować istotne zmiany, które wskazują na znaczne pogłębienie przez Doktorantkę interpretacji psychologicznej. Zamiast prostego powtórzenia danych liczbowych (poprawiono również zapis dziesiętny z kropek na przecinki), Autorka w rozdziale VIII szczegółowo wyjaśnia potencjalne mechanizmy psychologiczne. W nowej wersji rekomendacje (podzielone na poziom makro, mezo, instytucji doskonalenia i

indywidualny) wynikają bezpośrednio z ustalonych wyników: niski poziom Autonomii i Panowania nad otoczeniem w skali Ryff uzasadnia postulaty zmian legislacyjnych; najniższy wynik w podskali Zarządzania procesem doradczym stanowi podstawę do rekomendacji w zakresie zapewnienia gabinetów i infrastruktury; a mediacyjna rola prężności uzasadnia konieczność wdrożenia treningów rezyliencji obok wiedzy merytorycznej.

Jedynym elementem, którego Doktorantka nie zrealizowała w procesie poprawy dysertacji, było powtórne zebranie danych na ogólnopolskiej, losowo-reprezentatywnej próbie. Rozumiem, że powtórzenie całego procesu empirycznego w wyznaczonym terminie na poprawę doktoratu mogło okazać się zadaniem niewykonalnym. Doceniam jednak, że Autorka zastosowała wobec tego ograniczenia wszystkie dostępne i poprawne metodologicznie działania. Wykonała analizę mocy statystycznej z wykorzystaniem symulacji Monte Carlo, wykazując zadowalającą moc testów (0,74) dla próby N = 105. Przywołała literaturę z zakresu metodologii potwierdzającą, że próba powyżej 80–90 osób przy metodzie bootstrappingu jest wystarczająca do estymacji efektów mediacyjnych o umiarkowanej sile.

Doktorantka wprowadziła także bardzo rzetelny i samokrytyczny podrozdział *8.3. Ograniczenia metodologiczne badania*, w którym otwarcie wskazała brak reprezentatywności, dobór okolicznościowy, potencjalny wpływ aprobaty społecznej oraz konieczność ostrożności w generalizacji wniosków.

Pomimo wyraźnej poprawy części metodologicznej nie mogę nie zwrócić uwagi na błędy, które są obecne w aktualnej wersji rozprawy. W analizach dotyczących wypalenia zawodowego Autorka przedstawia istotne statystycznie modele regresji, które wyjaśniają odpowiednio około 30% wariancji braku zaangażowania i 16%

wariancji wyczerpania. Jednocześnie w obu modelach żaden z dwóch predyktorów — samoskuteczność ani prężność psychiczna — nie osiąga istotności statystycznej po uwzględnieniu drugiego predyktora (Tab.19) . Wątpliwości budzą również przedstawione dodatnie współczynniki regresji przy deklarowanych ujemnych korelacjach prężności i samoskuteczności z wypaleniem (Tab.16). Z kolei w Tabeli 21 równanie regresji oszacowane makrem PROCESS wykazuje dla tych samych predyktorów współczynniki ujemne i wysoce istotne statystycznie. Proszę Doktorantkę o wyjaśnienie tej sprzeczności oraz jednoznaczne wskazanie, które parametry odzwierciedlają rzeczywisty model empiryczny.

Analiza rozdziału VII ujawnia dodatkowe problemy, które wymagają korekty. W szczególności:

- Na s. 146 wskazano wykorzystanie PROCESS 5.0, natomiast na s. 156 — PROCESS 4.3. (W oficjalnym repozytorium prof. Andrew F. Hayesa najnowszą dostępną wersją makra dla SPSS są wersje 4.x (w tym 4.3). Wersja „PROCESS 5.0” formalnie nie istnieje)
- W tabeli 21 (s. 158) występują nieprawidłowości w zapisie przedziałów ufności, np. dla efektu całkowitego dotyczącego braku zaangażowania podano granice w kolejności „0,00” oraz „−0,43”.
- W tej samej tabeli niektóre współczynniki ujemne zestawiono z dodatnimi wartościami statystyki t, co wymaga sprawdzenia, czy raportowano wartości bezwzględne, czy popełniono błąd.

- W tabeli 15 (s. 147) liczne zmienne wykazują istotne odstępstwa od normalności rozkładu, co wymaga dokładniejszego uzasadnienia przyjętych metod analitycznych.

Mimo że Autorka starała się usunąć słowo „wpływ" z pytań badawczych, w rozdziale prezentującym wyniki oraz w dyskusji i abstrakcie powraca do narracji ściśle kauzalnej. Np. w podrozdziale 7.2.3 Doktorantka napisała: *„Samoskuteczność istotnie zwiększała poziom prężności („a"), natomiast prężność obniżała poczucie wyczerpania i braku zaangażowania („b")"*. W rozdziale 8.1 Autorka stwierdziła, że samoskuteczność to *„paliwo"*, a prężność to *„silnik, który realnie tworzy dobrostan"*, oraz że prężność *„odpowiada za bezpośrednie hamowanie i redukowanie symptomów"*. Słowa takie jak *„zwiększała"*, *„obniżała"*, *„tworzy"* czy *„redukuje"* są zarezerwowane dla eksperymentów z manipulacją zmiennymi lub przynajmniej badań podłużnych (longitudinalnych).

W oparciu o wyniki badania korelacyjnego, przy jednorazowym pomiarze na grupie N = 105 uprawnione są wyłącznie stwierdzenia wskazujące na związek (np. *„osoby o wyższym poczuciu skuteczności charakteryzują się również wyższą prężnością..."*). Mimo że Autorka poprawnie zastosowała procedurę statystyczną makra PROCESS, to w warstwie dyskusji i interpretacji wyników posunęła się zbyt daleko. W badaniu o charakterze poprzecznym (jednopomiarowym), opartym na próbie incydentalnej (N = 105), nie można mówić o dowiedzeniu mechanizmów przyczynowo- skutkowych ani o tym, że jeden zasób „tworzy" lub "zwiększa" inny. Autorka wykazała jedynie, że zebrane dane empiryczne nie są sprzeczne z postulowanym modelem teoretycznym, co nie oznacza, że udowodniono kierunek zależności. Na ostrożność zasługuje także

kategoryczny wniosek o wystąpieniu „pełnej mediacji", który przy tej wielkości próby może być po prostu konsekwencją ograniczonej mocy testu dla efektu bezpośredniego.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na Problem obciążenia wspólną metodą (Common Method Bias). W badaniu własnym Doktorantki wszystkie cztery zmienne zostały zmierzone: a) przez samoopis ;b) w tym samym momencie; c)w tym samym formularzu online. W psychologii pracy dobrze udokumentowano, że taki schemat wywołuje sztuczną inflację korelacji (tzw. *Common Method Variance*) – osoba w gorszym nastroju danego dnia zaniża jednocześnie ocenę swojej skuteczności, prężności i dobrostanu, a zawyża poziom wyczerpania. Może to tworzyć złudzenie silnych relacji mediacyjnych tam, gdzie w rzeczywistości mamy do czynienia z ogólnym nastrojem respondenta w trakcie wypełniania ankiety.

W aktualnej wersji dysertacji występują również błędy redakcyjne, między innymi niespójna numeracja podrozdziałów, różnice między spisem treści a nagłówkami oraz niejednolite oznaczenia narzędzi i procedur statystycznych. Przykładowo w spisie treści ograniczenia metodologiczne oznaczono jako punkt 8.3, podczas gdy w tekście jako 8.4, a numer 8.4 powtórzono przy zakończeniu.

Podsumowując, po zapoznaniu się z poprawioną wersją rozprawy stwierdzam, że Doktorantka dokonała istotnej zmiany dysertacji, w której uwzględniona została zasadnicza część uwag sformułowanych przeze mnie w pierwszej recenzji. Zmiany dotyczą przede wszystkim rozbudowania argumentacji teoretycznej i metodologicznej, doprecyzowania procedury badawczej oraz przedstawienia ograniczeń przeprowadzonego badania. Jednocześnie mam nadzieję, że wskazane w aktualnej wersji rozprawy błędy interpretacyjne oraz niespójności zostaną wyjaśnione przez Doktorantkę podczas obrony.

Uniwersytet SWPS Sopot

Doktorantka, Pani mgr Marta Koch-Kozioł, udowodniła, że potrafi sformułować oryginalny i ważny problem badawczy, a jej wiedza oraz warsztat badawczy umożliwiają prowadzenie pracy naukowej. Recenzowana praca spełnia wymogi określone w artykule 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce - i wnioskuję do Rady Dyscypliny Psychologia Instytutu Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego o dopuszczenie Kandydatki do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Romana Kadzikowska-Wrzosek